

HUSZ MÁRIA

# KÉPZŐMŰVÉSZ-IDENTITÁSOK



*A művészet nem cél, hanem egyszerűen eszköz ahhoz, hogy teljesen és szenvedélyesen lehessen funkcionálni a világban, ami sokkal többől áll, mint festékből.*

ROBERT RAUSCHENBERG

## 1.

■ Festőművész-tanár barátnóm egyetemi habilitációs előadásán nagy körültekintéssel elemzi a tudományos színelméleteket, majd Power Point prezentációra támaszkodva tipizálja a művészettörténet során változó színhasználati funkciókat. A teremben érdeklődő művészjelöltek és kollégák, művésztanárok és művészetteoretikusok doktori bizottsága, akik ítélni fognak a jelölt alkalmassága felől önálló egyetemi kurzusok tartására. A forgalmas bevásárlóközpontban meg a harkányi strandon praktikus kiállítóboxszban a szépen sminkelt alkotó maga kínálja eladásra frissen festett rikító naplementéit és deli cigánylányait. A Párizsban élő, világszerte kiállító, 74 éves festőművésznő, a legaprólékosabb körültekintéssel a reprezentáció, a marketing és PR, valamint az értékesítés részleteire, másfél éven át, heti kapcsolattartással szervezi tárlatát magyarországi szülővárosában.

A „kortárs magyar festők” keresőszó 158 ezer találatot ad az egyik legnépszerűbb internetes keresőn, a „kortárs magyar festőművész”, szerényebben, 33 ezret. Weboldalak, internetes újságok, aukciós- és áruházak tárulnak fel stílusok, értékek, világnézetek, habitusok bőségében. A pro és kontra társadalmi aktivitás megnyilvánulásai, a művész-szerep lehetőségei határtalannak tűnnek.

**„...telefirkálja graffitival a Holdat, lábnyomokat hamisít a porba (természetesen magyar lábnyomokat), és a Földről szállított kőzetmintát helyez el a felszínen.”**

„A művész jórészt a szerep teremtménye, amelyet a társadalom életében betölt” – írja Hauser Arnold.<sup>1</sup> A művészi identitás alakulását minden korban meghatározza a művészi alkotótevékenység társadalmi pozíciója, a művészet funkciójának változásai, a természeti, nemzedéki és kulturális tényezők. A művészeti termelés, társadalmi megrendelés, az alkotások társadalmi használata alakítja a művészek önképét, ugyanakkor a művészet is szerepet játszik a társadalom átalakításában.

A modern művészet előfeltétele az évszázadokon át rögzült látás- és ábrázoláskonvenciók elvetése, a régi értékek szétzúzása, újak állítása és a szuverén művészi szubjektivitás megnövekedett szerepe a művek létrehozásában olyanképpen, hogy ami individuálisan érvényes, egyúttal szükségszerűen igaz is legyen. A modern művészetet meghatározó sokszínű avantgárd mozgalmak kétféle indíttatás mentén kiáltás típusú, avagy küldetéses és jelben létező, vagyis anyagcentrikus irányba rendeződtek.<sup>2</sup> Ez a dichotómia jelent meg már Goethe naiv és szentimentális költészetéről szóló elméletében, Wilhelm Worringer absztrakció és beleérzés eredetű, majd Friedrich Nietzsche dionüszoszi és apollói gyökerű művészetfajtaiban, s egyaránt jellemzi az expresszionizmus és a kubizmus, a dadaizmus és a konstruktivizmus, a szürrealizmus és a futurizmus, a pop art és az op art, az informel és a minimál art ellentétpárjait.

Ontológiai metszetben Hegyi Loránd két egymással váltakozó tipikus szituációval írja le a modern művészet társadalmi fejlődését.<sup>3</sup> A nagy társadalmi átalakulások, tényleges kulturális értékváltozások idején közvetlen kapcsolatba kerül a művészeti és a társadalmi gyakorlat. Ezekben a „modern szituációkban” a művészek expanzív törekvései extrovertált megnyilatkozásokban öltenek testet. Új médiumokat, új kifejezési formákat, új közvetítő csatornákat fedeznek fel, felrúgják a konvenciókat, individuummellenesek. Esztétikai puritanizmusuk aszketikus moralizálásban, az etikai kategóriák elemzésében, internacionalista kultúrafelfogásban nyilvánul meg. A rombolás és építés elve az esztétikai önértékűség helyébe az esztétikai hatékonyságot állítja. A társadalmi-politikai átalakulások után (ahogyan például Magyarországon az 1920-as években) sajátos vákuumhelyzet alakul ki, a közéleti szerepvállalás jelentősége csökken. A kialakuló „posztmodern szituációban” a művészek a művészeti-kulturális szférába vonulnak vissza, defenzív, introvertált alkotói attitűdök válnak jellemzővé, amelyek célja a belső teljesség, a szubjektív intenzitás gazdagítása. A társadalom és a művészet között a kulturális metafora közvetít, amely a tradícióhoz kötődik, a művész a mítosz aktualizálásának lehetőségét kutatja. A művészi individuumok autonóm, személyes stílus kialakítására törekednek, amely az egyéni formszemlélet és kézjegy nyomát viseli. A személyiség hitelessége döntő szerepet játszik.

A modernitást katalizáló avantgárd paradoxonokat is produkál. Inspirálhat politikai mozgalmakat és totalitárius ideológiákat. A „társadalmi elkötelezettség” mellett bizonyos avantgárd megnyilvánulások „életidegenek” is lehetnek. A művészet belső törvényeinek feltárásáról gondolkodó, „jelben létező” művész csak önmagát képviseli.

A 20. század közepétől a nyugat-európai művészetben a klasszikus avantgárd újraidézésével, a művész-szerep felértékelődésével találkozunk. Az USA-ban azonban a kultúra demokratizálódásával a műalkotás a luxuscikkek piacára termelt tárgyként tételeződik, melynek egyedisége határozza meg az árat, az érték sajátos felfogását, és alakít kultuszokat is maga körül, amelyek akár antiművészetiek is lehetnek. Eközben Kelet-Közép-Európában a pártállami művészetpolitika akkora jelentőséget tulajdonít a művészek tevékenységének, hogy hatalmas apparátust működtet ellenőrzésükre. Az underground avantgárd emiatt megizmosodott heroikus identitása foszlott szét Magyarországon is a rendszerváltozás során a piacosított és felszabadított művészeti élet térnyerésével.

A jelenkori művészmagatartások palettáját dúsítják a digitális technológián alapuló technikai és kulturális változások. Ezek és az 1920-as évek avantgárd mozgalmi között érdekes párhuzam vonható. Akkoriban is az új médiumok, a fotó és a film játszottak nagy szerepet egy új látásmód kialakulásában. Az új médiumok egyik legalapvetőbb tulajdonságából – hogy a produktumok digitálisan tároltak – fakad a kultúrát legmélyebben befolyásoló hatásuk is. Mivel a képek, hangok, szövegek és adatok különálló egységekként kezelhetőek és szinte tetszőlegesen kombinálhatóak, a kultúra standardizálódik és differenciálódik, szétaprózódik, kollázsszerűvé válik, egyben felgyorsul, vizualizálódik, és a kommunikáció alapegységei számszerűen megnövekszenek.<sup>4</sup> Ezek a folyamatok új helyzetbe hozzák a művészeket is. Az új médiumok használata és a digitális kultúra új művész-szerepeket, karrierlehetőségeket indukál, ahogyan például Forgács Péter pályája mutatja.

A médiaművészet korában a művész szerkezetek és tárgyak előállításával a tapasztalat alakítója is lehet, amikor nem művet hoz létre, hanem a közönséget teszi bizonyos szituációk vagy folyamatok részesévé. Így már nemcsak a művész és a befogadó szerepei fogalmazódnak újra, hanem változik a (mű)tárgyak, installációk meghatározása és a köztük lévő relációk is.<sup>5</sup> A művész új képzeletet konstruálódik ugyancsak a public art területén is. Művelői nem (csak) műtárgyat hoznak létre, hanem általában nagyobb horderejű, több szakmát képviselő embert és technikai eszközt mozgósító projektet, amely a koncipiálással és az anyagi forrásokat biztosító pályázatírással kezdődik, széles körű szervezési és koordinálási feladatokkal folytatódik, a kép-események, printek, plasztikák, térberendezések előállításával, majd megnyitó performanszokkal, sajtómanipulációkkal folytatódik, és az utóélet dokumentálásával, esetleg a projekt ismétlésének szervezésével végződik.<sup>6</sup>

Felerősödik napjainkban a nőművészet diskurzusa.<sup>7</sup> A művész nemi identitásának kifejezése újrafogalmazza a kulturális mítoszok funkcióit, a feminista kritika alkalmazása képek, jelképek, eszmék transzponálásával kritikai beavatkozás terepévé teszi a művészi tevékenységet.

Az iparművészet és dizájn területén is feloldódik a műhelyben elmélyülten tevékenykedő kézműves mester képzelet. Noha Magyarországon a formatervezés ipari háttere megszűnt, a kisszerűsítés, illetve egyedi termékek tervezése továbbra is vonzó feladat maradt. Mígözben az idősebbek a hagyományos szépségeszmény jegyében gondolkodnak, az újabb generációt a felszabadultság, a játékosság, a véletlenekben rejlő lehetőségek kihasználása jellemzi. A fiatalok másutt vannak, más filozófiát vallanak. A fiatal dizájnerek a nemzetközi fórumokon, az európai divatheteken, web-áruházakban, stylist-körökben, a nemzetközi és a hazai kereskedelmi-üzleti életben forgolódnak. Jó néhány alkotói csoport önálló bemutatókat szervez, pályázik, ahol tud, nemzetközi szakmai fórumokon szerepel. Fizetőképes, igényes vásárlói réteget keresnek és találnak, akik egyedi igényeket támasztanak az iparművészekkel szemben, akik elképzeléseiket magas szinten kielégítik. Marketing- és PR-munkát végeznek, sajtókapcsolatokat építenek, hogy a tervezők és az értő közönség egymásra találjon, szélesedjen, erősödjön a kapcsolat, hogy legyen, aki értékeli és alkalmazza a munkájukat.<sup>8</sup>

Mindemellett a művészi tevékenységben a kreativitásnak és a tehetségnek változatlanul kiemelkedő szerepe van. A művész elsődleges célja az alkotói teljesítmény maximalizálása. A művészi munka a létfenntartás eszköze is, de a fő motiváció az önkifejezés, az alkotás szerzetét erkölcsi követelménye. Amikor hosszas képzési folyamatok, tehetsége természetének kidolgozása és problematikájának megtalálása során kialakítja művészi személyiségét, a művész anyagi és lelki jutalmakra vágyik: elismerésre, sikerre, az általa tisztelt pályatársak megbecsülésére. Fontos ezért a közön-

ség szeretete, elfogadása, a népszerűség, a művek anyagi megtérülése. Úgy tűnik, ez is paradoxon.

## 2.

■ A *Korunk* felkérésére a következő levelet juttattam el mintegy 150, e-mailt használó képzőművésznek:

A kolozsvári *Korunk* című folyóirat felkért, hogy művész-szociológiával is foglalkozó szerzőként írjak cikket az áprilisi tematikus számukba, amelynek a művészi identitás – művészi szerep lesz a témája, és a művészi szerepek aktuális változását, változatait szeretné körbejárni. A kérdés, hogyan illeszkedik ma a zenész, a festő, a színész stb. a társadalomba? Pusztá szolgáltató? Orákulum? Kritikai értelmiségi? Vagy valami más (is/sem)? Ezek a gondolatok sokunkat foglalkoztatják. Úgy gondolom, reprezentatív szociológiai felmérés helyett a velem közös ismeretségi és kapcsolati mezőbe tartozó művészeket kérdezném meg arról, hogyan érzik magukat mint művészek ma Magyarországon, Európában, a világban.

A következő kérdésekre várom a választ:

*Sokan úgy érzik, hogy a művész-szerep az utóbbi időben átalakult. Az Ön szakmai életében miként jelentkezik a szerep, esetleg a társadalmi funkció átélése?*

*Vannak-e rövid, közép-, hosszú távú célkitűzései? Mik azok?*

*Az ideáljaihoz képest hol tart ma művészi karrierjében?*

*Mit érez releváns művészi teljesítménynek másoktól? Kit tart adekvát művésznek?*

*Kire figyel, melyik szakmai körre? Milyen közönségre?*

*Melyik/milyen életformát tartana ideálisnak?*

*Barátkozik-e nem szakmabeliekkel, más művészeti ágban tevékenykedőkkel, megrendelőkkel, hogyan ítéli meg kapcsolati tőkét?*

Először a Pécshez kötődő művészekhez fordultam, szervezetek, intézmények, alapítványok, egyesületek, galériák címlistáit felhasználva. Majd a megadott határidő lejártával is gyéren érkező válaszok láttán kitágítottam a kört budapesti címekkel. Még sikertelenebbül. Ekkor a reprezentativitás és az összehasonlíthatóság feladásával személyes interjúkhoz folyamodtam. Mintegy 150 elküldött kérdőívemre kizárólag elektronikus úton, 17 válasz érkezett, 5 személyes interjúval kiegészülve. Empirikus kutatásom tehát nem reprezentálja a Magyarországon élő képzőművészek sokaságát, de megfelel a szociológiai vizsgálatoknál alkalmazott koncentrált kiválasztás feltételeinek, amennyiben a vizsgált ismérv szempontjából döntő egyedekből áll. Adataimat összevettem Ménesi Attila párhuzamosan végzett, eddig publikálatlan vizsgálatával, amelyet a Fiala Képzőművészek Stúdiója tagsága körében három kérdéssel végzett, 27 százalékos részvétellel, „a képzőművészeti pálya mint a társadalmi tiltakozás lehetséges formája” témában, valamint egy 2004-ben, Vas megyében végzett vizsgálattal a művészek közérzetéről.<sup>9</sup>

Hipotézisem az volt, hogy az egyéni változatokat beleértve ma Magyarországon körülbelül 5-6 jellemző művészi magatartás, identitás, megélhetési mód fordul elő a 7-8 ezer körüli hivatásos művész között, hivatásosnak véve nemcsak a diplomázottakat, hanem akiknek fő megélhetése a művészpálya:

1. Vitathatatlan, életművet létrehozó, iskolateremtő, elismert, közismert, a legtekintélyesebb öreg mesterek, ideértve a nemzeti vonulatot, az avantgárd klasszikusait. A *reprezentatív elit*.

2. *Autonóm*, spontán, saját világot teremtő és megújító, társadalmilag érdeklődő, mértekadó szakmai körökben sikeres művészek.

3. *Menedzser-polihisztor* típus, önérvényesítő, alkotó szakember, aki nemzetközi kapcsolatokat működtet, többféle társadalmi szerepet is vállal, többnyire saját galériistája is van.
4. *Közösségi* típus, aki hisz a küldetésben, a jobbításban, az együttműködésben, igényli a társadalmi aktivitást.
5. Tisztességes megélhetési *derékhad*, reális önképe van, reagál a piaci igényekre, saját stílust alakított ki, nincsenek világmegváltó tervei, a karrier számára létkérdés.
6. *Képgyártók*, akik sorozatban termelik a jól eladható, szentimentális vagy erotikus giccseket, esetleg azok művészi értéktelensége tudatában.

A két szélsőséget mint általánosan nem jellemzőt a továbbiakban figyelmen kívül hagyva, így az 1. és a 6. típus nélkül négy olyan különös művészi attitűd, identitástípus írható le, amely a magyar művészeti élet jelenlegi szövetét meghatározza. Néhány válaszó nagyobb szórását is tolerálva a hét kérdésre adott válaszok e négy típusba rendezhetők.

Az autonóm típus a mintában a leggyakoribb, 11 főtől 39 válasz érkezett, ami nem a számszerű fölényt, hanem (a kérdező ismeretén túl) az öntudatosságot, a megnyilatkozás vágyát, az érdeklődést és a készséget mutatja az ilyenfajta vizsgálatok iránt. A menedzsertípusból 5 fő 15 válaszát, a közösségi típusból 5 fő 27 válaszát és a derékhadat képviselő 5 fő 18 válaszát dolgoztam fel.

#### Autonóm típus

1. Néhányan a művész-szerep leértékelődését érzik. Helyette gazdasági, erkölcsi, piaci vagy túlélő kérdés van. Maradt a tragikushős-szerep, gyógyító-varázsló-szerep. A dizájner „kiemelkedő felelősséget érez abban, hogy milyen minőségben éljük az életünket”. Küldetéstudat és szabadságvágy is munkál benne: „társadalmi funkciónak, küldetésnek is látom, de be kell látni, rengeteg ember él a társadalomban, akik egyáltalán nem vagy csak nagyon korlátozottan tudják elképzelni a művész/művészet szerepét a világban.” (S.P.) Nem akar függővé válni a hatalomtól, az aktuális trendtől. Elvetik a programművészetet.
2. Célkitűzései a szabadságfok növelésére, az önépítkezésre, az alkotó életmód „megfelelő hőfokon tartására”, körülményeinek fejlesztésére vonatkoznak. Kiállítások, szakmai utazások. Az intim családi szférára is utalnak, de maximálprogram is létezik: „egy deviáns (automata) úrszonda tervezése, mely telefirkálja graffitival a Holdat, lábnyomokat hamisít a porba (természetesen magyar lábnyomokat), és a Földről szállított kőzetmintát helyez el a felszínen”. (B.I.)
3. Saját életpályáját reálisan látja, inkább törekvő.
4. Releváns művészi teljesítmény számára, ha valaki „nem a múltat ismétli, és távolságtartó a jelennel is” (V.L.), „a meglepetés erejével hat” (S.P.), „képes saját látásmódját, munkamódszerét nagy léptékben is kibontakoztatni, nem veszíti el a kapcsolatát a világgal, és képes megújulni, új rétegekkel gazdagítani munkáját” (Gy.T.).
5. Elsősorban a szakmai körök, kollégák, barátok véleménye számít, a fiatalabb korosztály érdekes, és a „nemzetközi webes fórumok” (A.L.). „Magyarországon nevenségesen elkülönül a hagyományosan új (pl. kortárs kőszobrászat) a technológiájában teljesen újtól (virtual art), illetve az egyikkel egyáltalán nem foglalkozik a szakírói közeg, a másikkal viszont túlságosan. Megélni egyikből sem lehet, ennek ellenére e mesterséges ellentét működik a különböző táborok között.” (K.L.) „A közönség, a szó klasszikus értelmében, nem érdekel. Akivel a műveken keresztül létrejön a kulturális kapcsolat, kommunikáció, gondolatcsövet, érintés, az a közönség.” (S.P.)

6. Ideálja az alkotó életforma, amiből meg lehet élni. Mozgás, utazás, élmények, a világ szakmai elitjével tartott kapcsolat. „Ha a művészeti munka, a művészi megoldások jobban bele tudnának folyni a mindennapi élet terébe [...]” (S.P.)

7. Széles kapcsolati hálót ápol, megveti a kapcsolati tőke korrupciógyanus felhangjait. „A megrendelőkkel vagy a gyűjtőkkel is érdemes beszélgetni, látni azt, hogy számukra mi az élet mozgatórugója, és mi az, amit értékek tekintenek.” (S.P.)

### Menedzsertípus

1. A művész-szerepet nehezen azonosítja. „Magyarországon a művészek a társadalomban, többségükben nem mint művészek vannak jelen, hanem különböző professziók képviselőiként: középiskolai tanár, egyetemi tanár, reklámgrafikus, művészeti menedzser, üzletember stb. Nálunk nem igazán működik a kortárs művészeti piac. A művésznek szinte százlábúként kell a világban állnia, amennyiben a pályán szándékozik maradni. A montparnasse-i és a woodstocki művészimage helyett elsősorban szinte diplomataként kell tudni beépülnie a társadalomba.” Háttérbe szorul az új inspirációk beszerzése és rögzítése, az alkotómunka végzése. „A művészek és műalkotásaik autentikusságáról döntő művészettörténészek, galériavezetők és kurátorok nagy része nem az alkotói munka alapján dönt arról, ki »jó művész« és ki nem. A komolyan felépített művészlét sziszifuszi munkájának nincs se eleje, se vége.” (T.E.) „A társadalom szemében még él a művészet, illetve a festők iránti respektus, de a művész helyzetét, műveivel való elszigeteltségét és az egész kérdés problematikáját nem értik az emberek.” (K.A.)

2. Céltudatos. „Aki művészeti pályára lép, annak rendelkeznie kell perspektívával. [...] a szisztematikusságban látom a jövőt. Tudni kell, hogy mit akarunk, és látni kell, hogyan érhetjük el mindezt. Gyakran kell kompromisszumot is kötni. Elismert festőművész szeretnék lenni azért, hogy nyugodtan és sokkal kevesebb nehézség között folytathassam alkotómunkámat.” (T.E.)

3. Ideáljai (pl. a nemzetközi élvonalba kerülés) elérésének akadályát az idő, a tét és a lépték hiányában látja. Inkább reális szemléletű.

4. A konzekvensen haladó, hiteles kifejezési módokat preferálja, az elsajátított és alkalmazott szakmai tudást. Tart a mesterségesen felfújtt karrierekettől. „Azt az embert tartom adekvát művésznek, aki nagyfokú elhivatottsággal, kitartással, de nyitottsággal is rendelkezik. A függetlenül megtett önálló lépések és a kockázatvállalás elengedhetetlen ahhoz, hogy valaki jó művész lehessen.” (T.E.)

5. Figyelemmel kíséri generációja munkáját. Megveti az érdekszövetségeket. A közönséget szkeptikusan kezeli. „A közönség természetesen heterogén összetételű: jó szándékú érdeklődő-értő, jó szándékú nem értő, maroknyi gyűjtő. Alkotás közben az ember nem gondol a közönségre, a kész művel kapcsolatos észrevételeket szívesen veszem.” (K.A.)

6. Tehernek érzi a menedzser-életformát, művészete elismerésére vágyik.

7. Értékeli a tág kapcsolati hálózatot. A humán tudományok művelőivel kollaborál. „Az én munkámban sokszor van szükség együttműködésre, egy konkrét helyszínre kell engedélyt kérni vagy tevőleges részvételre hívni az arra jelentkezőket. Itt a távolság megrázó és áthidalhatatlan. A művészetről való tudás általában nagyon gyenge, és a kortárs művészet sokszor a szellemi fogyatékos vagy az aberrációk világába sorolódik. Nagyon nagy türelem és ügyesség kell ahhoz, hogy ilyenkor a kulturális különbségeket úgy-ahogy áthidaljuk. A gyűjtőket a mai galériás rendszer távol tartja az alkotótól, hisz ő a közvetítésből él. Így szinte semmilyen kapcsolat nincs azokkal, akik pénzt hajlandóak adni egy műtárgyért. Más

kaszt. A kapcsolati tőkémert gyengének ítélem meg, amit súlyosbít, hogy a képzőművészetnek a többi sikeresebb ághoz képest is kisebb a presztízse.” (Gy.T.) „Csak magánkapcsolat útján lehet megélni.” (S.A.)

#### Közösségi típus

1. Szakmai és mindennapi élete szorosan egybefonódik, valamiféle küldetést érez. „A művész-szerep örök [...] annak valós mélységét a kultúra egésze és a hagyomány alakította.” (H.CS.) A művészek között valamiféle közös ethosz-fogalom működését érzi, amely „bizonyos pozícióhoz és bizonyos társadalmi aktivitáshoz köti”. (Gy.T.) A művész szerepét társadalmi és egyéni konfliktusok szószólójaként, civil kezdeményezések partnereként fogalmazza meg. „A művészet funkciója: az élet teljesebbé, elviselhetőbbé tétele, esetleg bölcs jobbá tétele” (B.T.), „a világ megértésének segítése” (D.I.). Művésztelepet, „Magyar Festészet Napját”, szakkört, alkotótábort szervez.

2. Célkitűzései is a társadalmi hasznosulás körül összpontosulnak. Itt látja a gátakat is: a kutatómunka és a formai kísérletezés anyagi és időfeltételei szűkösek. „A céloknak ma egyre inkább függetlenek a megvalósulási feltételei attól a társadalmi mezőtől, ahol hasznosulhatnak.” (Gy.T.) Felelősséget érez az ország boldogulásáért. A dizájnert „minél több partnerrel összefogva próbálja ötleteit megvalósítani, a megbízásokat minél magasabb színvonalon megoldani”. (A.L.)

3. Saját karrierjét tartózkodóan ítéli meg, nem is vállalkozik rá. Viszont szolgálatkész akar lenni a „megérteni vágyó megkeresésekkel” szemben. (H.Cs.)

4. Releváns művészi teljesítménynek „a festészeti szakma totális ismeretét” (B.T.), a hitelességet tartja. A gyors érvényesülés manipulálását – különösen mások beárnyékolása árán – elítéli. „Nemzeti elkötelezettség úgy, hogy a világ művészeti mozgása ismert legyen.” (B.T.)

5. Sokfelé tájékozódik, széles szakmai-baráti kör veszi körül. Figyel a mesterekre, a fiatal generációra. „Fontos számomra, hogy segítsen a látogatókat a hétköznapok monotoníájából kiemelkedni.” (M.Á.)

6. A nyugodt szemlélődést, a közösségi munkát preferálja. Azt tekinti szakmai sikernek, ha megteheti, hogy a szakmával foglalkozzon. „Valamilyen védettség, állami segítség vagy működő művészeti piac, de legalább kielégítő együttműködésre lenne szükség a művészeti világ többi résztvevőivel [...] vajon egy ideális munkakörülményeket és ellátást biztosító »művészotthon« képes-e inspirálni azt a dilemmát, hogy minek a fényében és minek az érdekében is alkot az alkotó?” (Gy.T.)

7. Társadalmi kapcsolatait fontosnak tartja. Gyűjtőkkel nemigen találkozik, a kapcsolati tőke kifejezéstől is berzenkedik. „[...] erőt, szeretetet, megerősítést, nagyrabecsülést, tiszteletet, önkéntes hódolatot adok azoknak, kik méltók erre, s kik azt irányomban adózott viszonzatlanul hagyható kölcsönként fogadják.” (H.Cs.)

#### Derékhad

1. Saját alkotói szubjektumának művelésére figyel. „Az én képeim [...] az én festészetem [...] a néző személyes terébe érkezve teljesebbé ki.” (K.Á.) Megélhetése szempontjából ítéli meg a társadalmat. „Támogatást, felemelést kapjon a tehetség, az érték, a szépség, az őszinte, igaz művészet!” (PK.Sz.)

2. Tervei, célkitűzései kis léptékűek, mindennapiak. Lényegében elégedett. „Maradandót, frisset, aktuálisat, érdekeset alkotni és függetlennek maradni.” (K.Á.) Fájlalja, hogy a kiállításokért nem fizetnek. (M.Á.) „[...] mecénást keresek, mel-

lyel a kortárs művészet éltetésének egész mai-hazai rendszerét kicsiben, de megváltoztatni kezdeném.” (P.K.Sz.)

3. Saját karrierjét nehezen ítéli meg, nem szívesen reflektál a tevékenységére.
4. A művészeti közeggel hadilábon áll. „A jó művész olyan individuum, akit nem lehet, és nem is kell másokkal összehasonlítani. Azon kívül, hogy minden művésznek sok sikert kívánok, nem foglalkozom másokkal.” (D.Z.) Az adekvációt a szakma tisztelete és a technikai tudás iránti igényesség adja.
5. „A politikailag, ideológiailag független szakmai köröket, kapcsolatokat” keresi. (D.Z.) A közönséget nevelni és művelni szándékozik.
6. A polgári festő életformáját tartja szimpatikusnak.
7. Nem vesz részt a mértékadó művészeti életben.

A stúdiósok anyaga főleg az ambiciózus pályakezdő autonóm típust, a vasi vizsgálat a középkorú derékhadat képviseli. A stúdiós fiatalok nehezményezik a kortárs képzőművészet tőke- és figyelemhiányos voltát, mert ez „sajátos heroizmusba burkolja a művészeti hivatást”. Nem azt tartják képzőművésznek, aki annak nevezi magát, hanem aki megváltoztatja a művészetről való gondolkodásunkat. Érzékelik a képzőművészetre épülő iparág működését, amely mintha éppen magukat a művészeket tartaná felesleges akadálnak a saját munkavégzése közben. A képzőművészeti pálya a társadalmon kívüliség és a társadalmi normákkal ellentétes gondolkodásmód területének mutatkozik, ahol nehéz megfelelniük a társadalmi elvárásoknak. Viszont a karma, az újítás, a szemlélés szükségletének kielégítése, a művész megismerésért való élete az identitás pozitív oldalai.

A Vas megyei képzőművészek 2004-ben műteremgondokkal, filléres anyagi problémákkal, folyamatos megbízás és munka hiányával, az intézmények és a közönség közömbösségével, az anyagi és az erkölcsi elismerés kérdéseivel viaskodtak.

A megfontolások, interjúk és adatelemzések megerősítették hipotézisemet a hat markáns művészidentitás-típus jelenlétéről a mai magyarországi képzőművészeti életben. Az új médiumok, a videoinstallációk, a street art és számos frissen jelentkező vagy újból felfedezett irányzat inkább a műfaji sokszínűséget gazdagítja, mintsem a világhoz, az élethez és a művészethez való személyes viszonyulás módját. A vitathatatlan elit, a koszorús művészek külön tanulmányt érdemelnek, egy-egy újabb monográfia formájában. A giccsek új meg új stílusát gyarapító sorozatgyártó álművészeti termelők pedig valójában nem is tartoznak ahhoz a szcénához, amelyet kortárs képzőművészetnek nevezünk.

## ■ JEGYZETEK

1. Hauser Arnold: A művészet szociológiája. Gondolat Kiadó, Bp., 1982. 288.
2. Petőcz András: A Nyugat és a jelben létező avantgárd. Forrás 2008. 11.
3. Hegyi Loránd: Avantgarde és transzavantgarde. A modern művészet korszakai. Magvető Könyvkiadó, Bp., 1986.
4. T. Doboviczki Attila: Új média – új látásmód. <http://feek.pte.hu/iscpages/index.php?urlink=684>
5. Oskar Batschmann: A művész, a tapasztalat alakítója. In: A kép a médiaművészet korában. Válogatás kortárs német esztétikai, médiaelméleti és művészettörténeti írásokból. Szerk. Nagy Edina. L'Harmattan Kiadó, Bp., 2006. 173.
6. Legújabbban pl. „a Hatalmi játszmák című kiállítás különböző nézőpontokból igyekszik megközelíteni a művészet és a társadalmi-politikai erők kapcsolatának, illetve a közösségre gyakorolt hatásának kérdéseit. [...] Számos kérdést jár körbe a személyiségi jogoktól, a hatalom elosztásától és az identitás társadalmi konstrukciójától kezdve a gazdasággal és a környezettel összefüggő problémákon át a nyilvános és a privát tér között húzódo határig.” Powergames – Hatalmi játszmák. Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum. 2010. március 19. – május 30. Katalógus. 5
7. Pl. Hock Bea: Nemtan és pablikart. Praesens Books, Bp., 2005.
8. Husz Mária: Jelen-lét. A 3. Textilművészeti Triennále kiállításai Szombathelyen. Magyar Iparművészet 2009. 3. 12–25.
9. Vas Népe 2004. december 11. [www.alkotok.hu/tajekfuz\\_a.htm](http://www.alkotok.hu/tajekfuz_a.htm)